

A betyárvezér élete végén szabó, majd harisnyakötő volt

RÓZSA SÁNDOR 48-AS MENLEVELE

Kegyelmet kapott Kossuth Lajostól, majd Ferenc Józseftől is, Rózsa Sándor mégis csak betyárként vált hírhedtté, s halt meg börtönben. Embereivel 1848-ban részt vett a délvidéki harcokban, ám – vitéségük ellenére – dicsőtelen szerepet játszottak, ártatlan civilek kifosztásával múltatták a csata utáni órákat. A leghíresebb betyárt többször is elfogták a pandúrok, s többször is megszökött. A civil élettel is megpróbálkozott, hiába.

KOROM ANDRÁS

Különös üzenettel kereste meg 1848 szeptemberében az alföldi toborzóútra indult Kossuthot a Hunyadi szabadcsapat egyik századosa. Rózsa Sándor kér tőle bocsánatot bűneire, s azt ígerte, ha amnesztiakérelmét a legfelsőbb szinten is jóváhagyják, százötven ki próbált, kemény pusztai lovasával vonul a szabadságharcosok táborába.

Kossuth bocsánata

Kossuth, a Honvédelmi Bizottmány

tagja, népfelkelési biztos megragadta az alkalmat a hatóságoknak akkor már sok gondot okozó betyárok felhasználására. Október 3-án a Vásárhelyen összegyűlt városi és megyei urak elé terjesztette a kérést, akik arra buzdították, fogja szaván a betyárt.

Kossuth még aznap tollba mondta Rózsa Sándor amnesztialevelét: „Ötödik Ferdinánd magyar király nevében én, Kossuth Lajos, az ország teljhatalmú népfelkelési biztosa és az ország Honvédelmi Bizottmányának tagja,

ezen bizottság nevében adatom tudtára mindenkinek, kik jelen levem most és a jövőben olvasandják. Miképpen Rózsa Sándor ki törvénytől és erkölcsiségtől elvetendve ezen vidéket sok esztendő óta rablásaival nyugtalanította, Isten irgalmánál fogva magához térvén, s bűneit töredelmesen megbánván, hozzám azon kéréssel folyamodott, hogy ha eddigi életmódjáért, valamint igaz bűnbánata szerint az Istentől bocsánatot remél, úgy a földi igazságtól is bocsánatot kaphatna, nemcsak elhagyja előbbi életmódját, s törvényhez és erkölcsiséghez állhatatosan visszatérne, hanem egyszerűen a haza jelen veszélyében az országnak fegyveres ellenségei ellen hű és bátor szolgálatát, mint jó polgárhoz illik, úgy a maga személyében felajánlaná, mint pusztai pásztornépből 150 fegyveres lovas saját költségükön táborba szállítani és az ország hadvezéreinek rendelkezése szerint a haza ellenségei ellen a véggyőzelemig híven és becsületesen szolgálni reábirná...

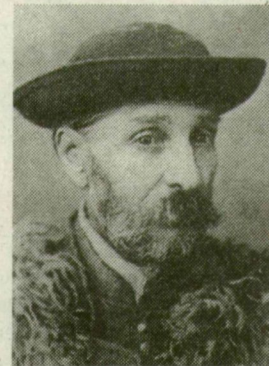
Rózsa Sándornak, az örökkévaló Isten és a Honvédelmi Bizottmány nevében ezennel a jellem levem előtt folytatott bűnös életéért a földi igazság részéről is bocsánatot adok és rendelkelek... Ha ellenben nevezett Rózsa Sándor az ördög sugallatának engedve, bűnös életével fel nem hagyja, és a közbátorságot továbbra is háborítani merészelné ezen esetre jelen bűnbocsánó levelemet minden bíróság megsemmisültnék tekintendi, sőt újabb bűneire régi bűneinek egész súlya szerint büntetendő...”

A postás Jókai

Kossuth a betyárvezért és embereit arra utasította, hogy azonnal jelentkezzenek a seregvezérnél. Az amnesztialevel címzetthez való eljuttatását a kíséretében lévő Jókaira bízta, aki neki is indult azzal Kiskunfélegyháza felé. A dokumentum végül el is jutott a betyárhoz, csak azt nem lehet biztosan tudni, hogyan. Jókai több regényében is említi, hogy maga kézbesítette azt, ám a Rózsa Sándorról monográfiát író *Szentesi Zöldi László* szerint Jókai és a

→ Gyilkos, tolvaj, bújdosó

Rózsa Sándor (képünkön) 1813-ban született Szegeden, 23 éves korában került tehenlopás vádjával először a szegedi börtönbe. Onnan megszökött. Hatvan bűnesete ismert: gyilkosságok, rablások. Állandóan bujkálnia kellett. A szabadságharc után csikósnak állt és megnősült, de tovább bújdosott, pedig 10 ezer pengő váltásdíjat szabtak ki a fejére. 1857-ben adta fel a pandúroknak komája, bizonyos Katona Pál szegedi tanyásgazda. 1859-ben tartották a tárgyalását, de a szabadságharcban való részvétele óta nagy népszerűségnek örvendő betyárvezért nem merték kivégezni, életfogytiglani börtönre ítélték. 1868-ban amnesztiával szabadult. A kisteleki vonatrabláskor a katonák térden lötték, s elfogták. Rablógyilkosságért ítélték halálra, majd ezt húsz év börtönre éltették. Megint megszökött a szegedi börtönből. Végül 1869. január 12-én egy véletlennek köszönhetően fogták el, s ismét életfogytiglanra ítélték, 1878-ban halt meg gümőkórban a szamosújvári fegyházban, ahol szabóként, majd harisnyakötőként dolgozott.

Rózsa Sándort láncra verve tartották Szegeden, mégis megszökött FOTÓ: DM/DV

hírhedt betyárvezér sosem találkozott. Az író halála után ugyanis előkerült egy 1848. október 4-én Kossuthnak írt levele, amelyben közli: az amnesztialevelet Lukács Károly első örmesternek kézbesítette.

„Gaz rablók” a seregben

A hatóság elől egy évtizede bujkáló Rózsa Sándor talpig felfegyverkezett embereivel október 19-én vonult be Szegedre. A hatezer helyi nemzetőr meg is sértődött, mondván nem szorulnak egy „gaz rabló” segedelmére. A betyárok és a szegediek közt nem került sor kenyértörésre, lévén az előbbieknél jelentkezniük kellett délvidéki szolgálati helyükön. Versecre Damjanich hadosztályához kerültek. Kettős feladatot kaptak: portyázni küldték őket, illetve marhákat és lovakat kellett zsákmányolniuk. Az óvatos Damjanich felügyelőt is állított melléjük, hogy az megakadályozza a törvénytelenéseket. Az örmesteri rangot kapott Rózsa Sándor és embereit így Rákóczy-Parcetic Zsigmond őrnagy felügyelte – nem sok sikerrel.

A betyárok november 9-én vettek részt a először ütközetben a temesőri földsáncokat védő szerbek ellen, amikor azokat megtámadták a csongrádi,

a vásárhelyi és szegedi nemzetőrök-ből, Damjanich vörössipkásaiból, a Württemberg-huszárokból és a székesgyalagosokból álló, ezerfős sereg. A betyárok kitüntették magukat a harcban: karikás ostorokkal szedték le a lóról az ellenséget. Rózsa Sándor maga tizenkét ellenséget ölt meg. A verseci magyar táborba a csata után egy órával behajtott 1800 juhról, 402 marháról, 52 lóról és 63 sertésről azonban gyorsan kiderült, azokat válogatás nélkül hajtották ellenséges és baráti falvakból.

A betyárok hamarosan újabb feladatot kaptak: csináljanak rendet a Krassó megyei, román többségű Ezeresen, ahol meggyilkolták a magyar jegyzőt. Rózsa Sándor érkezésének hírére kerekelt oldott a faluban élő románok egy része, az otthon maradtak pedig végignézhették a falujuk lerombolását. A szabadrablás után visszafelé több más falut is kifosztottak. A kegyetlenkedés miatt a Rózsa Sándor Pestre utazott, hogy tisztázza magát. Kossuth azonban nem vonta felelősségre, ellenben december 15-én újfent megerősítette az amnesztialevelét, ami a világosi fegyverletételt követően érvényét veszítette.

SZÍV ERNŐ

Amikor elmennek a magyarok

Szív külföldről jött haza, kezében utazóbőrönd és idegen nyelvű újság volt, így kell megérkezni. Már csak néhány lépésre volt a határ, és Szív örömmel látta, hogy kinyílt az aranyeső és a nárcisz. Igaz, a szél most valamivel hűvösebben lengett, mint ahogy várta, de akkor is tavasz volt, és ő hazaérkezett. A határállomáson azonban nem talált senkit. A határbódében volt egy asztal, egy ágy és egy kicsi asztal, és egy régi csavaros rádió aludt a polcon megannyi konzerv és borosüveg társaságában. Szív kiáltott, de senki nem felelt. Aztán megpróbált valamilyen adót befogni, de csak idegen nyelvű állomásokra tekert rá. Nem talált egyetlen magyar nyelvű adót sem. Kilépett a bódéból, és az országút lágy elhajlás után futott a határba, mely már zöldellt, a távolban kék hátú felhők tolokodtak, felvillant egy templomtorony ezüstje is, és látszott néhány karcsú szélgép. Fúj a hideg, tavaszi szél, de a szélgépek sem működtek. S olyan csend volt, mintha valaki híresség meghalt volna. S az út is olyan volt, mintha nem vinne sehová, hiába indulsz el rajta, ennek az útnak már nincsen célja, és nincsen rendeltetése.

- Halló! Halló! - kiáltotta Szív, miközben érezte, hogy valami nagyon nincsen rendben. Egy ember szól rá a háta mögött. Tesztes, bekecses férfi volt, sok, fekete hajjal, és jellegtelen ábrázattal.

- Jó napot - biccentett. - Maga magyar, ugye?

- Igen, magyar vagyok - mondta Szív, hunyorogva nézte a másikat.

- Elmentek - bólintott a férfi -, mind egy szálig elhurcolkodtak.

- Nem értem - köhécselt Szív, és érezte, hogy elvörösödik, mint akit valami csalafintaság érnek.

- Amíg maga, uram, külföldön tartózkodott, mert a bőröndjét tekintve ez lehet a tényállás, addig a népe elment. Nézzen csak szét - mutatott körbe széles mozdulattal a férfú, s mintha gúny villant volna a tekintetében.

Szív körbenézett, s valóban, üres volt az ország, üresek voltak az iskolák, a templomok, a kórházak, az utak, a családi házak, a sportpályák, de még a kocsmák is. Te jó ég, dermedt meg Szív, még a kocsmák is üresek, ennek fele sem tréfa! Üresek voltak a szerkesztőségek, a szülőotthonok, a kuplerájok, a múzeumok, a temetők! Még a halot-

tak is elmentek! A foci pályák is üresek voltak, jó, ez mondjuk nem újdonság!

- Megadták a címet? - kérdezte Szív.

- Milyen címet? - kérdezte a férfi, és elővett egy magyar szalmit, s csak úgy, magában, rágni kezdte. Nyilván a költöző magyarok hagyták el.

- Ahol elérhetem őket - bólintott Szív, és érezte, hogy valami rosszabb jön.

- Nem hagytak címet - mondta tele szájjal a tag. Szív visszafordult az ország felé, bámulta az üres Magyarországot, az üres hegyeket, az üres folyókat és az ásitva terület földeket, a kihalt városokat, és észébe jutott, hogy az utazása előtt olvasott egy felmérést arról, hogy a magyarok milyen pártra és életre szavaznának, ha ez módjukban állna. Hogy például szavaznának-e olyan pártra, amely valójában nincsen, de lehetne. És hogy szavaznának-e egy másik életre, másik férfijel vagy feleséggel, másfajta gyerekekkel, és másfajta szomszédokkal, akik szintén nincsenek, de lehetnének. Néhány, többnyire szőke, vékony testű, de erős csipőjű kislány körbejárt az országban, és megkérdezte a magyarokat erről a problémáról, és a magyarok többsége úgy nyilatkozott, hogy szívesen szavazna arra a nem létező pártra, arra a nem létező, de lehetséges életre minden elemével és kellékével egyetemben. Eléggye egyértelmű volt a százalékos végeredmény! Az egyik kérdező kislány sírva fakadt. Csupa könny lett a kérdőív, egészen átázott.

- Miért sír, kicsi lány? - hajolt hozzá a megkérdezett magyar, momentán egy erdőszél, akinek akkoriban lopták el kedvenc nyírfaligetét.

- Mert... mert ez olyan megható! - a kislány felzokogott, és az erdőszél nyakába borult, pedig annak már nem volt nyírfaligete.

Szív elgondolta mindezt, és megértette, hogy a magyarok elmentek abba a másik, nem létező, de lehetséges világba, és itt hagyták őt, mert elfelejtették, vagy ki tudja, nem akarták, hogy vele menjen. Vagy talán azért ment el külföldre, mert ösztönösen azt kívánta, a magyarok menjenek el, míg ő oda van.

- Mondja csak, uram, kinek a vezetésével mentek el a magyarok? - kérdezte Szív.

- A férfi, aki már ment volna, megtorpant.

- Hogyhogy kinek a vezetésével? - ráncolta a homlokát, úgy tett, mintha nem értené.

- Ki volt a sor elején?

- Nos, a sor elején - sóhajtott a férfi, és aztán megmondta a nevet. Szív hümmögve bólintott. Nézte a másik zavart arcát.

- Számít ez valamit?

- Bizony számít - válaszolta Szív, a polchoz lépett, leemelt egy üveg jófajta fehér bort, felbontotta, és két poharat csordultig töltött, az egyiket alkalmi társának nyújtotta.

- Egészségedre! - mondta.

- Proszit!

Szív körbejárt a bódében, számba vette a maradék könyveket és újságokat, maga elé, az asztalra tette a rádiót, átvizsgálta a konzerveket.

- Most meg mit csinál? - kérdezte a másik.

- Várok - felelte Szív, és újra töltött.

- És mire vár?

- Visszajönnék - bólintott Szív. - Vissza fognak jönni, mert elmenni sem tudnak egészen. Tudja, uram, ha a magyarok nem mennek el, akkor sincsenek otthon egészen. És ha elmennek, előbb-utóbb visszajönnék - mondta Szív, aztán a kilépett a bódé elé, újra a határt kezdte bámulni. Tavasz volt, hűvös, takarékos. De már virágot a nárcisz, zöldellt a határ, és sárgán tombolt az aranyeső.

S ekkor kiáltás hallatszott. A külföldi oldal felől egy magyar sietett feléjük. Vékony, sárga arcú férfi volt, rossz öltönyben.

- Hát ez meg ki?

- Ez csak egy magyar - mondta Szív. - Ő az első, aki visszajött. De tavasz végére itthon lesznek valamennyien.

- Igen? - csodálkozott a férfi.

- Persze - bólintott Szív. - Ám aztán elmennek megint - mondta, s felhajította a poharát, és barátságosan integetett az első hazatérő magyar felé.